

SCHOLING IN LEESBEVORDERING

Leesscenario: Lezen in het mbo en leesproblemen

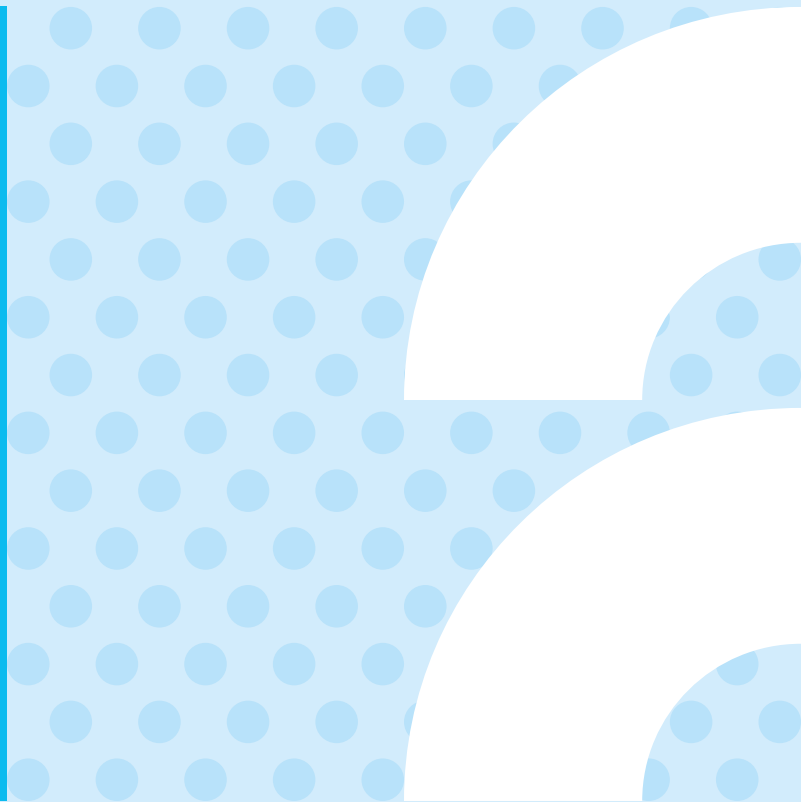
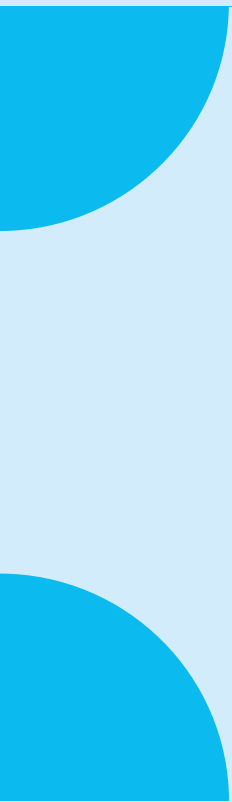
Docentenhandleiding

DECEMBER 2023

Lezen

STICHTING LEZEN

Inhoud

Inleiding	2
Over lezen en leesproblemen	2
Wat we weten over het ondersteunen van zwakke lezers	3
Vragen over lezen in de beroepscontext	3
Achtergrondmateriaal: lezen en leesproblemen	3
Kansrijke aanpakken	
Aanpak 1	
Docenten van alle vakken kennen het belang van lezen	5
Aanpak 2	
Bij alle opleidingen leestijd op maat	10
Aanpak 3	
Taalondersteuning voor zwakke lezers	12

Inleiding

Over lezen en leesproblemen

Juist in het mbo zijn veel studenten te vinden die taalzwak zijn of leesproblemen hebben. Misschien hebben ze een taalontwikkelingsstoornis, zijn ze dyslectisch of hebben ze als moedertaal een andere taal (of andere talen) dan het Nederlands. Ook komt het voor dat studenten in minder talige situaties zijn opgegroeid. Wanneer we het hebben over kansongelijkheid zijn het deze studenten die minder kansen hebben dan hun leeftijdsgenoten. Ook is dit de groep die een groter risico loopt om laaggeletterd te worden.

De studenten uit deze diverse groep hebben gemeen dat ze meer taalinput en leestijd nodig hebben dan hun taligere medestudenten. Voor studenten met taal- en leesproblemen is het bovendien belangrijk dat niet alleen wordt gewerkt met de doelen die gaan over de kwalificatie-eisen van het beroep en de examens, maar dat er een doel wordt toegevoegd dat gericht is op de algemene taalontwikkeling. Het toevoegen van dit extra doel maakt het makkelijker om werkelijk tijd voor lezen in te ruimen.

Drie taaldoelen:

- er is sprake van algemene taalontwikkeling;
- studenten beheersen de taaldoelen van het beroep;
- studenten behalen de taalexamens.

Studenten die moeite hebben met lezen, kunnen problemen hebben met decoderen en vloeiend lezen waardoor ze de techniek van het lezen onvoldoende beheersen. Ze hebben vaak minder aanleg voor de leesteknik en het is ook mogelijk dat eerder leesonderwijs niet van voldoende kwaliteit was. Daarnaast kan het zijn dat ze teksten wel kunnen lezen, maar niet kunnen begrijpen. Meestal betekent dit dat ze over een onvoldoende ontwikkelde taalbasis beschikken.

Moeite hebben met lezen en moeite hebben met begrijpen wat wordt gelezen, hebben direct invloed op het functioneren van deze studenten tijdens de stage, in de opleiding en in de maatschappij. In het mbo wordt niet altijd onderkend wat de precieze leesproblemen van een student zijn, omdat de toetsen alleen een algemeen beeld geven van het taalniveau dat een student beheerst.

Hoe slechter studenten lezen, hoe meer docenten geneigd zijn lezen in de (beroepsgerichte) lessen te vermijden en hoe eenvoudiger de gebruikte teksten in methodes. Als de groep met leesproblemen extra ondersteuning krijgt, is die bovendien in de praktijk bijna altijd gericht op examentraining. Door trucjes te leren, halen deze studenten de examens vaak wel, maar blijven hun taal- en leesproblemen bestaan en lopen ze nog steeds het risico op laaggeletterdheid.

Wat we weten over het ondersteunen van zwakke lezers

Tijdens de lessen

- Het verbinden van onderwijs in het vak Nederlands met langer durende thema's biedt de mogelijkheid tot taal- en begripsontwikkeling.
- Voorlezen van relatief moeilijke boeken over langer durende rijke thema's leidt tot taal- en begripsontwikkeling.
- Vrij lezen in of luisteren naar (luister)boeken die door studenten zelf, eventueel met hulp van hun peers, zijn gekozen, leidt tot beter lezen en begrijpen.
- Het lezen van interessante tekstsets (een set rijke teksten over hetzelfde onderwerp) bij rijke thema's leidt tot beter lezen en begrijpen.
- Regelmatig denken, praten en schrijven over thema's en teksten leidt tot taal- en begripsontwikkeling.
- Docenten van beroepsgerichte vakken zijn belangrijke rolmodellen voor het belang van taal en lezen. Zij kunnen laten zien hoe belangrijk het is dat je als beroepsbeoefenaar kunt lezen.
- Scaffolding leidt tot meer taalontwikkeling en beter lezen. Scaffolding wil zeggen dat je voorafgaand aan het lezen ondersteuning biedt, bijvoorbeeld door filmpjes te bekijken over het onderwerp van de tekst.

Bij extra ondersteuning buiten de lessen

- Studenten uit deze groep kunnen een gevoel van schaamte ervaren over hun zwakke leesvaardigheid. Daarom is voor deze studenten zichtbare extra ondersteuning binnen of buiten de lessen niet altijd een oplossing. Ze hebben dan het gevoel dat ze in een uitzonderingspositie worden geplaatst. Het is dus belangrijk te zoeken naar manieren die passen bij deze leeftijdsgroep en in overleg te gaan met studenten over wat passend is.
- Extra ondersteuning kan op korte termijn gericht zijn op examentraining, maar zou op langere termijn gericht moeten zijn op het verrijken van lees- en taalactiviteiten in de lessen en daar niet los van moeten staan.
- Extra ondersteuning moet gericht zijn op het uitbreiden van de tijd die in de lessen wordt besteed aan lezen. Er zou samenwerking moeten zijn tussen de opleiding en degenen die zorgen voor extra ondersteuning.
- Individueel werken achter de computer leidt meestal niet tot betere taal- en leesvaardigheid.
- Het is van belang dat studenten over hun leesvaardigheid kunnen nadenken en erover kunnen praten. Dit leidt tot een gevoel van competentie.

Vragen over lezen in de beroepscontext

De vraag die in dit scenario centraal staat is: hoe kan effectieve en passende ondersteuning en leestijd worden gerealiseerd voor taalzwakke studenten in het mbo?

Achtergrondmateriaal: lezen en leesproblemen

- *De aarzelende lezer over de streep* is het resultaat van het wetenschappelijk congres van Stichting Lezen (2012). De auteurs belichten in de hier gebundelde bijdragen verschillende aspecten van de leesontwikkeling van aarzelende lezers. www.lezen.nl
- Dit Leesmonitor magazine draagt bij aan de kennis over kansenongelijkheid in relatie tot lezen en leesbevordering. De belangrijkste boodschap: denk niet in tekorten maar in

verschillen. Stichting Lezen - Leesmonitor (2021). *Ongelijke kansen in taal en lezen*. www.lezen.nl

- Uit onderzoek blijkt dat er verschillen bestaan tussen de leesopvoeding door hoger en lager opgeleide ouders. Stichting Lezen - Leesmonitor (2023). *Verschil in leesopvoeding tussen hoger en lager opgeleide ouders*. www.lezen.nl
- Dit onderzoek kijkt naar de aandacht die minder geletterde ouders geven aan de leesopvoeding en welke effecten dit heeft. Stichting Lezen - Leesmonitor (2023). *Minder geletterde ouders geven leesopvoeding minder aandacht*. www.lezen.nl
- In dit onderzoek wordt de relatie gelegd tussen de leesopvoeding en het effect daarvan op de schoolloopbaan van kinderen. Een stimulerende leesomgeving heeft een positief effect op de onderwijsprestaties van kinderen. Stichting Lezen - Leesmonitor(2023). *Leesopvoeding is goed voor schoolloopbaan*. www.lezen.nl
- In de brochure *Meer lezen, beter in taal - mbo* (2020) beschrijft Kees Broekhof de stand van zaken rond taal op het mbo en biedt argumenten om meer te investeren in leesbevordering op het mbo. Stichting Lezen (2020). www.lezen.nl
- In dit literatuuronderzoek is gekeken naar de verschillende oorzaken van de taalachterstand bij jongeren. Hoe kan het dat zij tijdens hun schoolloopbaan een taalachterstand oplopen? De focus in dit onderzoek ligt op het mbo. Marion Poppelaars en Maurice de Greef - Vrije Universiteit van Brussel (2021). www.docplayer.nl
- In het boek *Rijke taal (v)mbo. Taal didactiek in het (voorbereidend)middelbaar beroepsonderwijs* laten Erna van Koeven en Anneke Smits zien hoe je taal- en leesonderwijs geeft op een betekenisvolle en duurzame manier. Het boek geeft handvatten voor docenten om de taalbasis van alle studenten te vergroten. Boom Uitgevers (2023). www.boomtestonderwijs.nl
- Het boek *Dyslectische kinderen leren lezen. Werkvormen voor de behandeling van leesproblemen* van Anneke Smits en Tom Braams focust op leesproblemen bij kinderen. In het boek is onder meer de RALFI-leesmethode te vinden. Boom Uitgevers (2019). www.boomtestonderwijs.nl

Aanpak 1

Docenten van alle vakken kennen het belang van lezen

In het team wordt besproken dat lezen bij alle vakken belangrijk is en welke ondersteuning bij het lezen van teksten en boeken zou kunnen worden gegeven. Gedacht kan worden aan het voeren van leesgesprekken met studenten en het terugkoppelen van de resultaten van die leesgesprekken aan alle docenten. Daarnaast is het belangrijk om in het team te bespreken hoe je met aandacht boeken en teksten kunt kiezen en hoe je kunt zorgen voor scaffolding (het aanbrenge van voorkennis met behulp van filmpjes of door de strekking te verduidelijken, voordat een tekst wordt gelezen). Ook kun je met elkaar in gesprek over het gebruiken van luisterversies van teksten en boeken, en over de begeleiding bij het maken van aantekeningen en samenvattingen.

Bij deze aanpak is het van belang dat er een gesprek plaatsvindt over de eigen taal- en leesvaardigheid van alle docenten en de manier waarop zij kijken naar taal en lezen. Docenten van de beroepsgerichte vakken zijn immers de belangrijkste rolmodellen voor studenten als het gaat om taal.

Narratief

Michel is ernstig dyslectisch en met zijn dyslexie is hij in het entree-onderwijs terechtgekomen. In een leesgesprek vertelt hij dat hij veel luisterboeken luistert. Hij heeft al allerlei fantasyseries beluisterd in het Nederlands en het Engels. Zijn woordenschat is dan ook groot en hij begrijpt goed wat hij hoort. Lezen gaat helemaal niet, hij functioneert op het niveau basisschool groep 5. Michels studieloopbaanbegeleider vertelt dit aan het team. Ze heeft ook iemand van de roc-brede studentondersteuning uitgenodigd. Er wordt afgesproken dat studenten als Michel zullen worden uitgenodigd voor een gesprek. Er zal aan hen worden voorgelegd of het hun zinvol lijkt om deel te nemen aan een leesgroep waarin wordt gewerkt met herhaald lezen (RALFI light), waarin ruimte is voor leesmotivatie en waarin studenten lotgenoten treffen. Daarnaast spreken de docenten af ervoor te zorgen dat Michel zoveel mogelijk mag luisteren naar boeken en teksten in plaats van ze te lezen. Als het luisteren niet mogelijk is zullen de docenten zorgen dat de inhoud van de te lezen teksten voorafgaand aan het lezen goed wordt besproken, zodat het voor Michel gemakkelijker is om zo'n tekst te lezen.

Positief

- Het is belangrijk dat aandacht voor taal en lezen gedragen wordt door het hele team.
- Het is belangrijk dat bij deze aanpak duidelijk wordt dat de docenten van de beroepsvakken een belangrijk rolmodel zijn voor taal en lezen.

Mogelijk belemmerend

- Docenten van de beroepsvakken zijn nogal eens aarzelend over hun eigen taalbeheersing en leesvaardigheid en voelen zich door de docenten Nederlands bekritiseerd. Dat maakt samenwerking moeilijk.

Stappenplan

Stap 1

Zorg ervoor dat taal en lezen op teamdagen regelmatig op de agenda komen.

Stap 2

Zorg voor een open gesprek over de eigen houding ten opzichte van taal en lezen en het belang van rolmodellen. In zo'n gesprek mag alles worden gezegd (zie Lessuggestie 1).

Stap 3

Zorg voor een lijst van mogelijkheden die een docent van de beroepsgerichte vakken kan gebruiken om studenten in hun lessen te ondersteunen bij het lezen en bespreek deze lijst met docenten (zie Lessuggestie 2).

Lessuggesties

Lessuggestie 1: Hoe ga je met docenten in gesprek over lezen?

Lezen in het mbo werkt het best als je het met het hele team tegelijk doet. Voor veel studenten zijn docenten van de beroepsgerichte vakken een sterker rolmodel dan docenten Nederlands, als het gaat om laten zien hoe belangrijk lezen is. Het kan erg helpen om naar elkaar uit te spreken hoe je tegenover lezen staat. Je kunt daarbij gebruikmaken van stellingen die bijvoorbeeld op kaartjes kunnen worden gezet en die in het team kunnen worden besproken. Hier is een aantal voorbeelden.

Algemeen

- *Ik lees graag.*
- *In gesprekken met collega's op de opleiding voel ik me op mijn gemak.*
- *Als ik een presentatie voor collega's moet houden, prima!*
- *Het lukt me goed om te schrijven wat ik wil zeggen.*
- *Op school was ik altijd wel goed in taal.*
- *Ik maak nooit spelfouten.*

Docenten beroepsgerichte vakken/algemene vakken

- *Ik weet wat er in ons opleidingsveld komt kijken bij taal.*
- *Ik werk graag samen met docenten Nederlands.*
- *Docenten Nederlands leveren een positieve bijdrage aan mijn vak.*
- *Ik vind Nederlands een belangrijk vak op onze opleiding.*

Docenten Nederlands

- *Ik ben als docent Nederlands op de hoogte van taal in beroepsgerichte vakken en in de beroepspraktijk.*
- *Ik werk als docent Nederlands graag samen met beroepsdocenten.*
- *Beroepsdocenten leveren een belangrijke bijdrage aan het vak Nederlands.*
- *Ik werk als docent Nederlands graag samen met docenten van de algemene vakken.*
- *Ik vind het niet erg als docenten spelfouten maken.*

Lessuggestie 2: Hoe begeleid je studenten bij het verbeteren van hun leesvaardigheid en leesbegrip?

Als je studenten wilt begeleiden bij het verbeteren van hun leesvaardigheid, kun je kiezen voor aanpassingen in de klas tijdens het vrij lezen en tijdens het lezen van andere teksten. Daarnaast kan extra ondersteuning worden gegeven naast de lessen. Deze mogelijkheden worden hieronder uitgewerkt.

Extra ondersteuning tijdens het vrij lezen in de klas

- Vraag de studenten wat ze graag willen lezen. Als ze dat niet weten, vraag dan naar hun hobby's en interesses. Ga samen met hen op zoek naar een boek dat bij hen past. De leesconsulent van de Bibliotheek of de mediathecaris van de school kan je helpen bij het ondersteunen van studenten bij het vinden van passende boeken.
- Zorg er bij een laag leesniveau voor dat studenten toch een taalaanbod krijgen tijdens het lezen. Pas op voor leesmateriaal waarin ze alleen maar bladeren (strips, tijdschriften). Dat kan tijdelijk motiverend zijn, maar het doet weinig voor het lezen.
- Studenten kunnen best af en toe een Makkelijk lezen-boek lezen, maar dat ondersteunt hun leesontwikkeling maar matig. Zorg ervoor dat ze tijdens de leesmomenten luisteren naar luisterboeken. Ze hoeven niet per se mee te lezen, maar dat mag wel. Luisterboeken zijn te vinden via de Luisterbieb, via Superboek of via Yoleo. Probeer studenten te motiveren voor een luisterboek van het eerste deel van een reeks in de hoop dat ze de volgende delen gaan lezen.
- Ga na of studenten het motiverend vinden om online te lezen (via een e-reader of een iPad (waarop ze niet bij spelletjes kunnen). Soms vinden ze dat prettig omdat ze dan de letters kunnen vergroten of omdat het cooler is dan een papieren boek.
- Ga met studenten in gesprek over wat ze lezen.

Extra ondersteuning tijdens het lezen van teksten in de beroepsgerichte of in de algemene vakken

- Zorg dat je een rolmodel bent voor lezen door uit te stralen en te benoemen dat lezen belangrijk is voor het beroep.
- Lees zelf als er een tekst gelezen moet worden.
- Doe aanbevelingen voor boeken en tijdschriften aan studenten.
- Geef positieve feedback aan studenten als ze lezen.
- Weet van studenten of ze wel of niet goed kunnen lezen en wat hun problemen zijn.
- Geef studenten nooit onvoorbereid een beurt bij het hardop lezen.
- Bereid studenten voor op de inhoud van een tekst die gelezen gaat worden
  - door de strekking van de tekst te vertellen;
  - door inhoudelijke kennis op te bouwen met het laten zien van een filmpje;
  - door de tekst in te spreken en te zorgen dat studenten die voor de les kunnen beluisteren.
- Help studenten een tekst te lezen
  - door de tekst voor te lezen en ze die daarna zelf te laten lezen;
  - door de tekst in te spreken zodat studenten die nogmaals kunnen beluisteren;
  - door hun de gelegenheid te geven om vragen te stellen.
- Help studenten een tekst te verwerken
  - door met hen in gesprek te gaan over de tekst aan de hand van eenvoudige vragen zoals: wat heb je voor nieuws geleerd?
  - door samen met hen een schema te maken van de belangrijke aspecten in een tekst;
  - door samen met hen een lijst te maken van belangrijke vakbegrippen in de tekst en die aan de muur te hangen;
  - door te bespreken welke betekenis de tekst heeft voor werkprocessen.

Extra ondersteuning buiten de klas: RALFI light, individueel of in een kleine groep

Buiten de klas kan gebruik worden gemaakt van RALFI light om studenten met ernstige leesproblemen extra te ondersteunen. Je doorloopt daarbij onderstaande stappen. Het liefst doorloop je de stappen minimaal drie keer per week in sessies van 20 minuten:

Vorbereiding

- De docent kiest samen met de studenten een leeftijdsadequaat boek (liefst uit een serie). De studenten hebben de beschikking over dit boek.
- Tijdens het vrij lezen, lezen de studenten dit boek of luisteren ze naar de luisterversie.

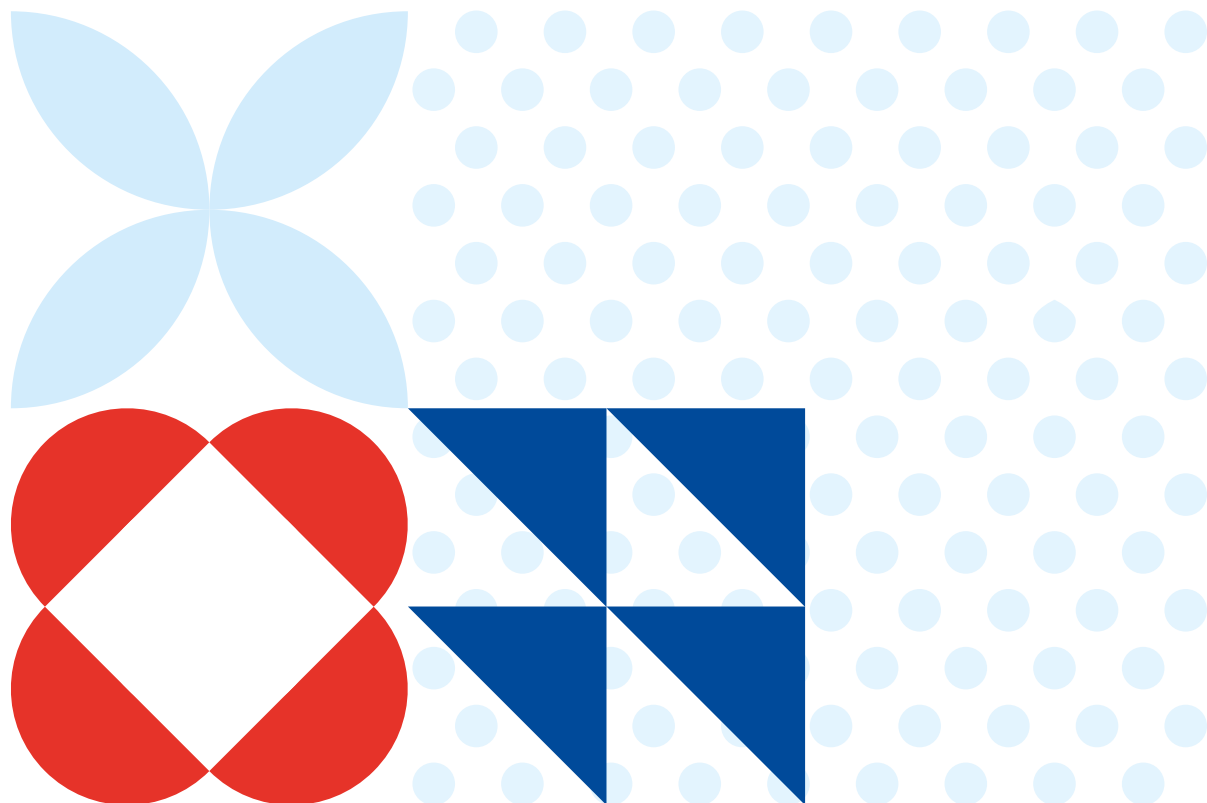
Bijeenkomsten

- De docent leest een halve tot een hele bladzijde voor uit een boek.
- De studenten lezen de (halve) bladzijde zelfstandig door middel van papegaaielen (een zin herhalen en een nieuwe zin lezen) of in koor met de docent.
- De docent leest een nieuwe halve tot hele bladzijde en vervolgens lezen de studenten die.

- Er wordt een waarderend gesprek gevoerd over het boek: Wat vind je het leukst, spannendst, interessantst, verdrietigst?
- Het kan zijn dat studenten hardop lezen in een groep vervelend vinden. Begeleid de studenten dan individueel.

RALFI light kan ook gebruikt worden voor studenten die problemen hebben met het begrijpen van boeken.

Bij studenten die het Nederlands als nieuwe taal leren komt het vaak voor dat ze geen problemen hebben met de leestechniek, maar wel met het begrijpen van de tekst. In het RALFI light programma kan het hardop lezen dan worden vervangen door stillezen.

Aanpak 2

Bij alle opleidingen leestijd op maat

Bij deze aanpak wordt ervan uitgegaan dat het roc als geheel verantwoordelijk is voor de ondersteuning van zwakkere lezers en dat voorlezen/zelf lezen van boeken onlosmakelijk verbonden is met een roc-opleiding en dus ook wordt ingeroosterd. Het gaat dan om minimaal drie keer per week (maar liefst dagelijks) een half uur leestijd. Ook de ondersteuners van zwakke studenten op het roc dragen hieraan bij met hun begeleiding.

Narratief

Jeroen werkt bij niveau 2 Zorg bij een roc. Hij initieert een gesprek met zijn team over het belang van lezen voor het bouwen aan begrip en woordenschat en daarmee ook voor het beroep. Tijdens dat gesprek vertelt hij hoe belangrijk de docenten van de beroepsgerichte vakken zijn als rolmodel. Er ontstaat een open gesprek tussen de docenten Nederlands en de docenten van de beroepsgerichte vakken. Aanvankelijk gaat dit gesprek over verwachtingen over en weer die niet worden waargemaakt. Uiteindelijk komen de docenten met het idee dat het mooi zou zijn als de docenten van de beroepsgerichte vakken thuis filmpjes opnemen waarin ze vertellen welke rol lezen speelt in hun leven. Ze kunnen vertellen over wat ze lezen voor hun hobby's, over kranten en tijdschriften of over de ondertitels op tv. Het levert prachtige filmpjes op die studenten graag bekijken.

Positief

- Lezen is een zaak van het hele roc. Daardoor wordt het voor docenten gemakkelijker lezen op de kaart te zetten.
- Docenten en ondersteuners werken allemaal aan hetzelfde doel.

Mogelijk belemmerend

- Er zijn nogal eens bezwaren tegen het inroosteren van vrij lezen. Mbo-opleidingen zijn immers beroepsopleidingen en niet iedereen in het roc-brede management, het management van de sectoren en de opleidingen, en de teams vindt lezen belangrijk.

Stappenplan

Stap 1

Er vindt een teamgesprek plaats over de drie doelen van taal in de opleiding en het belang van lezen voor taalzwakke studenten.

Stap 2

Er wordt geïnventariseerd welke mogelijkheden er zijn om lezen een plek te geven in de opleiding op zo'n manier dat de docenten van alle vakken daarbij zijn betrokken.

Stap 3

Er wordt een keuze gemaakt voor één van de mogelijkheden die uit de inventarisatie van stap 2 komen.

Stap 4

Er wordt duidelijk aan de studenten uitgelegd waarom lezen deel uitmaakt van de opleiding (zie Lessuggestie 1).

Stap 5

Er worden duidelijke afspraken gemaakt over wat er gelezen mag worden en over het leesgedrag van studenten.

Stap 6

Het lezen wordt tijdens vergaderingen regelmatig teruggekoppeld waarbij alles mag worden gezegd en waarbij aanpassingen worden gedaan aan de aanpak als dat nodig is.

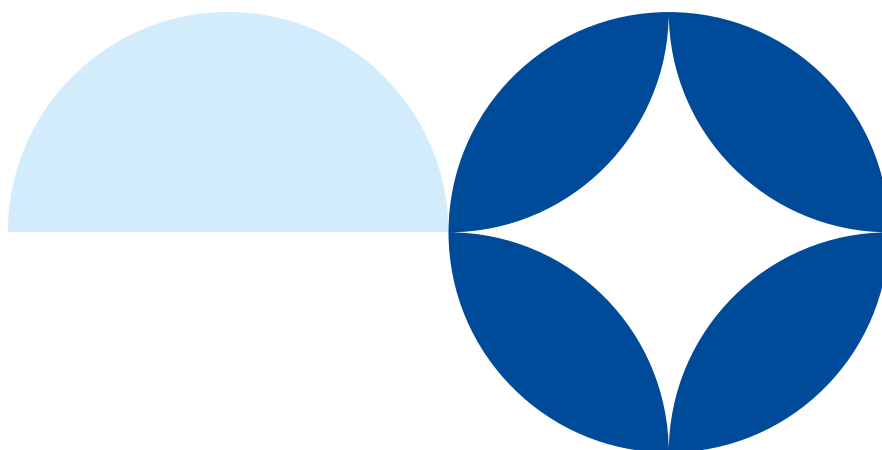
Stap 7

Er worden regelmatig gesprekken met studenten georganiseerd waarbij zij hun mening mogen geven over het lezen in de opleiding en de boeken die beschikbaar zijn. Op basis daarvan worden aanpassingen gedaan.

Lessuggestie

Hoe zorg je ervoor dat studenten inzien dat lezen belangrijk is?

Vaak wordt in het mbo vrij lezen ingevoerd zonder dat de studenten weten waarom. Het is belangrijk met hen te delen dat lezen belangrijk is voor hun verdere loopbaanontwikkeling en voor de manier waarop ze in de maatschappij functioneren. Het werkt goed om dat zo concreet mogelijk te maken, het liefst door het te visualiseren. Er bestaan inspirerende filmpjes over het belang van lezen en afbeeldingen die bijvoorbeeld laten zien hoe je woordenschat groeit met iedere minuut die je dagelijks leest. Dit soort materialen zijn goed in lessen te gebruiken.

Aanpak 3

Taalondersteuning voor zwakke lezers

Deze aanpak richt zich op de ondersteuning die op veel roc's is georganiseerd voor taalzwakke studenten. Meestal gebeurt dat in een aparte afdeling en op een manier die losstaat van dat wat er in de lessen gebeurt. Logischerwijs richt ondersteuning zich meestal op examentraining. Dat is ook belangrijk, want studenten moeten hun examens halen. De algemene taalontwikkeling vormt echter de basis voor het kunnen functioneren op de werkvloer en het behalen van examens en is daarom ook onderdeel van de drie belangrijke doelen in het taalonderwijs op roc's. Het is belangrijk om stil te staan bij de manier waarop extra ondersteuning kan worden gegeven bij deze algemene taalontwikkeling. Ook moet de vraag worden gesteld hoe docenten en ondersteuners kunnen samenwerken om te komen tot effectieve ondersteuning.

Narratief

Binnen de ondersteuningsafdeling van een roc wordt afgesproken dat de ondersteuning van studenten die door hun docenten worden doorgestuurd naar de afdeling begint met een intakegesprek waarin de drie taaldoelen aan bod komen (taalbasis, beroepskwalificatie en het behalen van examens). De docent die de student doorstuurt vult een formulier in waarin hij of zij aangeeft wat is opgevallen bij de student ten aanzien van deze drie doelen. Als dat mogelijk is zal de docent bij het intakegesprek zijn of vindt voorafgaand aan het intakegesprek een gesprek plaats tussen de docent en de ondersteuner. Tijdens het intakegesprek wordt nagegaan wat de knelpunten zijn voor de student in kwestie. Ook wordt aan de student uitgelegd dat een taalbasis altijd voorafgaat aan het kunnen functioneren in een beroep of het behalen van examens. Vervolgens wordt een programma op maat vastgesteld.

Positief

- Ondersteuning is veel effectiever als het aansluit bij het leren in de klas.

Mogelijk belemmerend

- In roc's wordt ondersteuning vaak in aparte afdelingen gegeven. Samenwerking is niet vanzelfsprekend.

Stappenplan

Stap 1

Er wordt een bijeenkomst georganiseerd waarin docenten Nederlands en ondersteuners van gedachten kunnen wisselen.

Stap 2

Er is een inleiding waarin de drie doelen van Nederlands worden besproken.

Stap 3

De aanwezige docenten Nederlands vertellen over hun lessen en over de verwachtingen die zij hebben van de extra ondersteuning, uitgaande van de drie doelen.

Stap 4

De aanwezige ondersteuners vertellen hoe zij studenten ondersteunen en welke verwachtingen zij hebben van de docenten Nederlands.

Stap 5

Uitgaande van de drie doelen maken docenten en ondersteuners samen een plan voor ondersteuning.

Lessuggestie

Hoe krijg je zicht op het leesniveau van studenten?

Je kunt op verschillende manieren zicht krijgen op het leesniveau van studenten. Hierbij is het goed een aantal belangrijke momenten in de leesontwikkeling te kennen. Tot halverwege/eind groep 4 van de basisschool oefenen studenten hun leesvaardigheid door hardop te lezen in koor, in duo's of voor zichzelf. Vanaf halverwege of eind groep 4 van de basisschool kunnen studenten stillezen en leren ze hun lezen verder te verbeteren door stil voor zichzelf te lezen. Vanaf het moment dat ze stillezen zullen studenten steeds meer op de inhoud van de tekst gericht zijn. Vanaf eind groep 6 zouden studenten voldoende vloeiend moeten kunnen lezen om zich te kunnen handhaven in de maatschappij. Als ze vanaf die tijd doorgaan met lezen, blijven ze voldoende geletterd. In het algemeen geldt dat het bij lezen, ongeacht de leesontwikkelingsfase, erg belangrijk is dat studenten er hun aandacht bij kunnen houden.

Hieronder staat een aantal mogelijkheden om een indicatie te krijgen van het leesniveau van studenten. Als dat heel laag is, kan er verder onderzoek worden gedaan, bijvoorbeeld met het Protocol Leesproblemen en dyslexie mbo: www.expertisecentrumnederlands.nl.

Observeer in de klas

- Welke studenten bewegen hun mond tijdens het stillezen? Zij bevinden zich mogelijk nog in de fase van het hardop lezen.
- Welke studenten vinden het moeilijk om hun aandacht bij de tekst te houden? Zij kunnen mogelijk nog niet voldoende stillezen om zich op de inhoud te kunnen richten. Het kan ook zijn dat ze weinig gemotiveerd zijn of belemmerd worden door een aandachtstoornis.
- Welke studenten doen niet mee met een gesprek naar aanleiding van het lezen van een tekst? Zij begrijpen mogelijk niet wat ze lezen.

Ga in gesprek met studenten

- Komen ze uit een gezin waar boeken zijn en waar gelezen wordt?
- Zijn ze thuis voorgelezen?
- Welke talen spreken ze en in welke talen kunnen ze lezen?
- Wat vonden ze van lezen op de basisschool en in het voortgezet onderwijs? Houden ze nu van lezen?
- Vinden ze van zichzelf dat ze goed kunnen lezen? Als dat niet zo is, hebben ze daar dan last van? Op school? Tijdens hun stage?
- Vinden ze van zichzelf dat ze goed begrijpen wat ze lezen?
- Zouden ze ondersteuning willen bij het lezen? Hoe denken ze dat die ondersteuning eruit zou moeten zien?

Leesniveaue in beeld brengen

- Laat de student in een een-op-een situatie een stukje hardop lezen uit een boek dat past bij het eigen leeftijdsniveau. Ga na of de student de woorden spelt of vloeiend leest. Als er veel wordt gespeld, verkeert de student nog in de leesfase van halverwege/eind groep 4 van de basisschool. Ga na of de student met intonatie leest. Dat geeft een beeld van het begrip van de tekst.
- Neem een boek dat past bij het leeftijdsniveau van een student en vraag hem of haar drie keer een minuut stil te lezen. Houd dat bij met een stopwatch. Laat de student met potlood een streepje zetten bij het woord dat hij als laatste heeft gelezen. Tel steeds het aantal gelezen woorden. Stel een paar vragen om na te gaan of de student weet waar de tekst over gaat. Tel de gelezen woorden vervolgens op en deel ze door drie. Als de student gemiddeld 100 woorden heeft gelezen, kan hij of zij stillezen. Zit het gemiddeld aantal woorden onder de 100, dan is de kans groot dat hij of zij nog in de fase van het hardop lezen verkeert.

- Leestoetsen op het mbo zijn meestal gericht op de beheersing van referentieniveau 2F of 3F. De uitkomsten maken niet duidelijk welke leesproblemen studenten hebben, hoewel een laag niveau op de leestoetsen iets kan zeggen over problemen met decoderen en vloeiend lezen en/of begrip. Als ook de luistertoetsen zwak zijn, geeft dat een indicatie van zwak ontwikkeld begrip.
- Met de toets 'Hoe gevaarlijk is een tekenbeet' krijg je een indicatie van de stilleescapaciteiten van een student: www.kpcgroep.nl

Colofon

© Stichting Lezen (2023)
Deze publicatie is mede mogelijk gemaakt door een bijdrage vanuit het leesbevorderingsprogramma de Bibliotheek op school (Stichting Lezen/KB, nationale bibliotheek).

Auteur

Erna van Koeven

Redactie

Hermien Lankhorst

Vormgeving

Judith Schoffelen en
Erik olde Hanhof

www.lezen.nl

